

Шимон Л. С.,
здобувач кафедри цивільного права № 1
Національного юридичного універси-
тету імені Ярослава Мудрого

ЗМІСТ ТА НАДІЙНІСТЬ ПОРУКИ ЯК ВИДУ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ВИКОНАННЯ ЗОБОВ'ЯЗАННЯ

Порука як особистий вид забезпечення виконання зобов'язання означає, що у разі порушення боржником зобов'язання, нею забезпеченого, майнові інтереси кредитора задовольняються поручителем.

Законодавець надає поняття поруки, розкриваючи зміст договору поруки. Так, згідно зі ст. 553 ЦК за договором поруки поручитель поручається перед кредитором боржника за виконання ним свого обов'язку. Поручитель відповідає перед кредитором за порушення зобов'язання боржником.

Сутність поруки полягає в тому, що кредитор у особі поручителя фактично отримує додаткового боржника, до якого може пред'явити вимогу у обсязі всіх невиконаних боржником зобов'язань. При цьому в законодавстві, як і в доктрині цивільного права, названий обов'язок поручителя традиційно називається відповідальністю поручителя.

Після укладення договору поруки у разі порушення боржником зобов'язання, забезпеченого порукою, боржник та поручитель, за загальним правилом, відповідають перед кредитором як солідарні боржники, що означає можливість для кредитора заявляти вимоги до поручителя або до боржника, чи до боржника і поручителя одночасно. У разі ж встановлення сторонами у договорі поруки субсидіарної відповідальності поручителя перед кредитором (ч. 1 ст. 554 ЦК) до пред'явлення вимоги поручителю кредитор повинен пред'явити вимогу до основного боржника, і лише якщо останній відмовиться її задовольнити або кредитор не одержить в розумний строк відповіді на пред'явлену вимогу, він може пред'явити вимогу в повному обсязі до поручителя як додаткового боржника. Субсидіарна відповідальність поручителя, безумовно, відповідає інтересам останнього, але, потребує в інтересах кредитора встановлення більш тривалого строку за договором поруки. Солідарна відповідальність боржника і поручителя є більш вигідним варіантом для кредитора, оскільки надає йому право вибору варіантів при задоволенні своїх вимог.

Поручитель відповідає перед кредитором в тому ж обсязі, що і боржник, включаючи сплату основного боргу, процентів, неустойки, відшкодування збитків (ч.2 ст. 554 ЦК), тобто несе повну відповідальність за боржника. За домовленістю сторін обсяг відповідальності поручителя може бути зменшений, наприклад, поручителі при поруці за повернення банківського кредиту, як правило, обмежують свій обов'язок сплатою суми кредиту і процентами за ним, а можливі неустойки і збитки виключають.

Згідно з положеннями ч.2 ст. 556 ЦК до поручителя, який виконав зобов'язання, забезпечене порукою, переходять усі права кредитора у цьому зобов'язанні, в тому числі й ті, що забезпечували його виконання, що означає заміну кредитора у зобов'язанні – місце кредитора за основним зобов'язанням займає поручитель. Саме тому після виконання поручителем зобов'язання, забезпеченого порукою, кредитор повинен вручити йому документи, які підтверджують цей обов'язок боржника (ч.1 ст. 556 ЦК).

Отже забезпечувальний механізм поруки полягає в тому, що за основним боргом перед кредитором опиняються зобов'язаними дві особи – боржник за основним зобов'язанням та поручитель. Якщо боржник порушить свій обов'язок за забезпеченим порукою договором перед кредитором, то останній, пред'являючи вимогу до поручителя про виконання ним свого обов'язку за договором поруки – сплатити за боржника, розраховує в такий спосіб задовольнити свою вимогу. Але поручитель з тих чи інших причин може не виконати обов'язок за договором поруки, і майновий інтерес кредитора у такому випадку залишиться незадоволеним. Останнє означає, що порука, як особистий вид забезпечення виконання зобов'язання, при захисті прав кредитора поступається надійністю речовим видам забезпечення виконання зобов'язань, зокрема заставі та притриманню, які надають кредитору право самому звернути стягнення на певну річ (заставлене майно або притримувану річ боржника), що не залежать від волі поручителя, як зобов'язаної особи. Саме тому на практиці часто порука встановлюється одночасно із заставою, що дозволяє кредитору реалізувати свої права як за порукою, звернувшись до поручителя, так і самостійно, звернувши стягнення на заставлене майно. У разі звернення кредитора до поручителя і виконання останнім свого обов'язку за договором поруки, до поручителя переходять всі права кредитора, в тому числі й право застави, що дозволяє поручителю отримати сплачені кредитору за боржника гроші із вартості заставленого майна.